

**ҲОСИЛНОКИИ АНБҶҲИ САБЗ ВА БЕДАИ ЧОРМАҒЗИ ЗАМИНӢ ВОБАСТА АЗ
МУҲЛАТИ КИШТ ВА ЗИЧИИ НИҲОЛҲО ДАР КИШТИ АНГОРӢ ДАР
ШАРОИТИ ВОДИИ ҲИСОР**

Бегназаров Д.Б., ходими калони илмӣ, **Нарзулоев Т.С.**, д. и. к.,
Институти зироаткории АИКТ

Калимаҳои калидӣ: чормағзи заминӣ, агротехника, анбӯҳи сабз, ҳосилнокӣ, кишти ангорӣ, беда.

Дар шароити камзамини чумхурӣ, ки майдони асосиро бисёртар зироатҳои гандум ва пахта ташкил медиҳанд, ҷустуҷӯи заминҳо барои кишт ва парвариши чормағзи заминӣ яке аз муаммоҳои хело ҳалталаб ба шумор меравад. Яке аз роҳҳои ҳалли ин масъала - кишт ва парвариши чормағзи заминӣ дар кишти ангорӣ баъд аз ҷамъоварии зироатҳои хӯшадор, алалхусус гандум мебошад, ки ҳарсола масоҳати он зиёда аз 200 ҳазор гектарро ташкил медиҳад.

Таҷрибаҳо нишон доданд, ки дар кишти ангорӣ парвариши чормағзи заминӣ рӯенидани на танҳо ҳосили дон, балки анбӯҳи сабзи серғизои арзишнокро низ таъмин менамояд. Дар таҳқиқоти мо омилҳои асосии технологияи парвариши чормағзи заминӣ дар кишти ангорӣ “ муҳлати кишт ва зичии ниҳолҳо маҳсуб мебаранд.

Барои муайян намудани муҳлати аз ҳама мусоид ва зичии беҳтарини ниҳолҳо таҷрибаҳои илмии саҳроии солҳои 2012“2014 дар заминҳои обёришавандаи хоҷагии таҷрибавии ба номи Держинский Институти зироаткорӣ, воқеъ дар ш. Ҳисор, баъд аз ҷамъоварии ҷави маҳаллии минтақабобшудаи навъи «Пӯлодӣ» гузошта шуданд.

Таҷрибаҳои илмии саҳроӣ ва коркарди математикии натиҷаҳои таҳқиқот бо истифода аз “Усули таҷрибаҳои саҳроӣ” (Б.А. Доспехов, 1985) амалӣ карда шудаанд [1].

Баромади воҳиди ҳӯроқа ва сафедаи ҳазмшаванда аз рӯйи услуби М.Ф. Томмэ (1964) ҳисоб карда шудааст [2].

Таҳқиқот аз 2 таҷриба иборат буда, дар он муҳлати кишт ва зичии ниҳолҳои чормағзи заминӣ омӯхта шуданд.

Таҷрибаи якум: муҳлати кишт 1 июн бо зичии ниҳолҳои 1) 83 ҳазор ниҳол /га; 2) 100 ҳазор; 3) 116 ҳазор; 4) 133 ҳазор; 5) 150 ҳазор; 6) 166 ҳазор ниҳол/га ё 5, 6, 7, 8, 9, 10 ниҳол дар 1 метри тӯлонӣ.

Таҷрибаи дуюм: муҳлати кишт 10 июн бо зичии ниҳолҳои 1) 83 ҳазор ниҳол/га; 2) 100 ҳазор; 3) 116 ҳазор; 4) 133 ҳазор; 5) 150 ҳазор 6) 166 ҳазор ниҳол/га ё 5, 6, 7, 8, 9, 10 ниҳол дар 1 метри тӯлонӣ.

Дар натиҷаи таҳқиқотҳо муайян карда шуд, ки ҳосилнокии анбӯҳи сабз ва бедаи чормағзи заминӣ аз муҳлати кишт ва зичии ниҳолҳо вобастагӣ дорад. Таҷрибаҳо нишон доданд, ки дар ҳолати муҳлати кишти чормағзи заминӣ 1 июн бо зичии ниҳолҳо 116 ҳазор ниҳол дар 1 га будан ҳосили анбӯҳи сабз ба 270 с/га воҳиди ҳӯроқа 73 с/га ва сафедаи ҳазмшаванда 3,8 с/га баробар шудааст. Бо зичии ниҳолҳо аз 133 то 166 ҳазор ниҳол дар 1 га будан ҳосили анбӯҳи сабз кам мегардад. Натиҷаҳо нишон доданд, ки дар мавриди зичии ниҳолҳо 166 ҳазор дар 1 га будан, 246 с/га анбӯҳи сабз рӯенида шуд (ҷадвали 1).

Таҷрибаҳо нишон доданд, ки дар ҳолати кишти чормағзи заминӣ 10 июн будан, ҳосилнокии анбӯҳи сабз кам мегардад. Ҳосилнокии анбӯҳи сабз ва бедаи чормағзи заминӣ бо зичии ниҳолҳои 116 ҳазор ниҳол дар 1 гектар ба 171 с/га воҳиди ҳӯроқа 46 с/га ва сафедаи ҳазмшаванда ба 2,4 с/га мерасад.

Бо зичии ниҳолҳои 166 ҳазор растанӣ дар 1 гектар ба ҳисоби миёнаи солҳои 2012“ 2014 ҳосилнокии анбӯҳи сабз ба 149 с/га, воҳиди ҳӯроқа 40 ва сафедаи ҳазмшаванда ба 2,1 с/га баробар мешавад.

Ҳосилнокии анбӯҳи сабзи чормағзи заминӣ вобаста аз муҳлати кишт ва зичии ниҳолҳо, с/га

Зичии ниҳол-ҳо, ҳазор ниҳол /га	Солҳо			Ба ҳисоби миёна	Воҳиди хӯрока	Сафедаи ҳазмшаванда
	2012	2013	2014			
Муҳлати кишт 1 июн						
83	208	245	219	224	60	3,1
100	212	235	231	226	61	3,1
116	250	285	275	270	73	3,8
133	245	270	268	261	70	3,7
150	230	265	258	251	68	3,5
166	225	260	253	246	66	3,4
НСР05	-	-	-	5,5	-	-
Муҳлати кишт 10 июн						
83	125	152	146	141	38	1,9
100	136	166	156	153	41	2,1
116	150	185	178	171	46	2,4
133	144	178	170	164	44	2,3
150	140	170	158	156	42	2,2
166	132	163	152	149	40	2,1
НСР05	-	-	-	2,0	-	-

Таҷрибаҳо нишон доданд, ки аз муҳлати кишти 1 июн бо зичии ниҳолҳо аз 83 то 100 ҳазор дар 1 гектар ҳосилнокии беда ба 90 с/га; дар ҳолати 116 ҳазор ниҳол будан ба 108 с/га баробар шуд. Бо зиёдшавии зичии ниҳолҳо аз 133 то 166 ҳазор ниҳол дар 1 га ҳосилнокии беда мутаносибан кам гашта 56, 54 ва 53 с/га-ро ташкил додааст.

Дар натиҷаи таҳқиқот муайян карда шуд, ки дар ҳолати бо зичии ниҳолҳои 116 ҳазор/га рӯенидани 108 с/га ҳосили беда, 58 с/га воҳиди хӯрока ва 4,2 с/га сафедаи ҳазмшаванда имконпазир мебошад (ҷадвали 2).

Аз муҳлати кишти чормағзи заминӣ, ки 10 июн мебошад, бо зичии ниҳолҳои 116 ҳазор/га ҳосили беда ба 68 с/га, воҳиди хӯрока ба 37 с/га ва сафедаи ҳазмшаванда ба 2,6 с/га расидааст.

Ҷадвали 2.

Ҳосилнокии бедаи чормағзи заминӣ вобаста аз муҳлати кишт ва зичии ниҳолҳо, с/га

Зичии ниҳол-ҳо, ҳазор ниҳол /га	Солҳо			Ба ҳисоби миёна	Воҳиди хӯрока	Сафедаи ҳазмшаванда
	2012	2013	2014			
Муҳлати кишт 1 июн						
83	80	102	88	90	49	3,4
100	84	100	86	90	49	3,4
116	94	123	107	108	58	4,1
133	98	118	96	104	56	3,9
150	101	125	74	100	54	3,8
166	98	110	86	98	53	3,7
НСР05	-	-	-	19,3	-	-
Муҳлати кишт 10 июн						
83	48	65	55	56	30	2,1
100	55	72	56	61	33	2,3
116	62	76	66	68	37	2,6
133	60	70	68	66	36	2,5
150	52	64	70	62	33	2,3
166	50	62	68	60	32	2,2
НСР05	-	-	-	10,4	-	-

Хулоса

Дар шароити имрӯзаи камзаминии ҷумҳурӣ истифодаи самараноки заминҳои обёришаванда яке аз роҳҳои асосии баланд бардоштани истеҳсоли маҳсулоти ғизоӣ маҳсуб меёбад. Таҳқиқотҳо муайян намуданд, ки чормағзи заминӣ ҳамчун зироати лӯбиёгии серғизо дар кишти ангорӣ барои рушди соҳаи чорводорӣ аҳамияти бештар дорад. Натиҷаҳо нишон

доданд, ки дар шароити водии Ҳисор парвариши чормағзи заминӣ дар кишти ангорӣ рӯёнидани то 270 с/га ва 73 с/га бедаро таъмин менамояд.

Адабиёт

1. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта - М.: Агропромиздат, 1985. - 248 с.
2. Томмэ М.Ф. Корма СССР. Состав и питательность " М.: Колос, 1964. " 448 с.

АННОТАЦИЯ

УРОЖАЙНОСТЬ ЗЕЛЕННОЙ МАССЫ И СЕНА АРАХИСА, В ЗАВИСИМОСТИ ОТ СРОКОВ ПОСЕВА И ГУСТОТЫ СТОЯНИЯ ПРИ ПОВТОРНЫХ ПОСЕВАХ, В УСЛОВИЯХ ГИССАРСКОЙ ДОЛИНЫ

Зеленая масса и высококачественное сено арахиса являются одними из основных источников производства продуктов питания. Исследованиями установлено, что при увеличении густоты стояния кустов арахиса до 116 тыс./га повышается урожайность зеленой массы и сена. С увеличением густоты стояния от 133 до 166 тыс./га урожайность зеленой массы и сена уменьшаются. Опытами доказано, что при посеве 1 июня с густотой стояния арахиса 116 тыс. кустов/га, урожайность зеленой массы составляет 270 ц/ га и сена 73 ц/га.

Ключевые слова: арахис, зеленая масса, урожайность, повторный посев, сено.

АННОТАТСИЯ

ҲОСИЛНОКИИ АНБҶҲИ САБЗ ВА БЕДАИ ЧОРМАҒЗИ ЗАМИНӢ ВОБАСТА АЗ МУҲЛАТИ КИШТ ВА ЗИЧИИ НИҲОЛҲО ДАР КИШТИ АНГОРӢ ДАР ШАРОИТИ ВОДИИ ҲИСОР

Массаи сабз ва хушки чормағзи заминӣ яке аз сарчашмаҳои асосии истеҳсоли маҳсулоти ғизоӣ ба шумор меравад. Натиҷаи тадқиқот муайян намуд, ки бо зиёд намудани зичии ниҳолҳо то 116 ҳаз/га ҳосилнокии массаи сабз ва хушк меафзояд. Бо зиёд намудани шумораи ниҳолҳо аз 133 то 166 ҳаз / га ҳосилнокии массаи сабз ва хушк кам мешавад. Дар кишти 1-уми июн бо зичигии 116 ҳаз. растанӣ дар 1га ҳосилнокии массаи сабзи чормағзи заминӣ 270 с/га " ро ташқил намуд.

Калимаҳои калидӣ: чормағзи заминӣ, анбӯҳи сабз, ҳосилнокӣ, кишти ангорӣ, беда.

ANNOTATION

THE YIELD OF GREEN MASS AND HAY OF PEANUTS DEPENDING ON THE SOWING PERIOD AND DENSITY OF STANDING DURING REPEATED SOWING IN THE CONDITIONS OF THE GISSAR VALLEY

Green mass and high-quality peanut hay are some of the main sources of food production. Studies have established that with an increase in the standing density of peanut bushes to 116 thousand per hectare, the yield of green mass and hay increases. With an increase in standing density from 133 to 166 thousand/ha, the yield of green mass and hay decreases. The experiments proved that when sown on June 1-th, with a density of peanuts standing 116 thousand bushes per hectare, the yield of green mass is 27 t/ha and hay 7 t/ha.

Key words: peanut, agri-technique, green mass, yield, repeated planting, hay.